

10. Степаненко Н. Локативні дієслівно-іменні конструкції з прийменниками напереріз, напередими в українській мові і їх відповідники в російській мові // Проблеми граматики, фонетики, лінгводидактики.– Полтава, 2001.– С.46-49.
11. Тимченко С. К. Локатив в українській мові: З Укр. Складні.– К. Вид-во Укр. Ан., 1925.– 71 с.
12. Українська мова. Енциклопедія.– К.: Укр. енцикл., 2000.– 752 с.

Джерела дослідження

1. Приватна колекція: Вибрана українська проза та есеїстика кінця ХХ століття / Упоряд., вступне слово, бібліограф. відомості та приміт. В. Габора.– Львів: ЛА «Піраміда», 2002.– 628 с.
2. Словник української мови: В 11-ти томах.– К.: Наук. думка, 1970–1980.

Махачавілі Р. К.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ПАРАДИГМАТИКА КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ

«Техносфера» сучасного буття представляє собою комплексну, інтегровану, багатовимірну сутність і являє собою об'єкт дослідження майже всіх галузей сучасної гуманітарної науки (філософії, психології, соціології, культурології, тощо) [1; 2; 3; 4]. В лінгвістичному аспекті, нові комп'ютерні реалії, які з'являються з незбагненною швидкістю, потребують негайного відображення в сучасній англійській мові.

Саме тому в останні роки в значній мірі зросли темпи збагачення словникового складу англійської мови. Як ніколи актуального змісту набуло поняття “неологізму”, як рушійної сили прогресу мови [5; 6]. Слід зазначити також, що особливо бурхливого розвитку в умовах сучасного етапу інформаційної революції набуває та сфера лексичних новоутворень англійської мови, яка безпосередньо співвідноситься з науково-технічним прогресом, тобто так звана “комп'ютерна термінологіка”.

Актуальність даної роботи в світлі найновіших тенденцій розвитку лексикології в цілому зумовлена її орієнтацією на дослідження комплексних парадигматичних аспектів загалу комп'ютерної лексики англійської мови, а також наявною потребою лінгвістичних досліджень у наведеній галузі, орієнтованих рівною мірою як на прикладний (практичний), так і на теоретичний (фундаментальний) аспекти. Безпосередньою метою статті є дослідження шляхів та механізмів розгалуження лексико-семантичних парадигм у межах загалу лінгвальних інновацій англійської мови у сфері новітніх технологій.

Надалі маємо вести мову про явище атракції синонімічних неологізмів навколо базових центрів словотвірних парадигм. На думку деяких науковців, наймотивованішим та найобґрунтованішим є розуміння синонімічного гнізда як історичного утворення для позначення одного поняття або низки тотожних понять [7; 8]. Визнання одного поняття, що лежить в основі синонімічного гнізда, теоретично з'ясує питання про межі останнього в рамках термінологічної системи. Однак, необхідно зауважити, що у термінологічних системах роль синонімії як системоформуючого фактору значно менша, ніж у системі загальноживаної лексики, тому що в них (терміносистемах) реалізується переважно тільки різновид синонімії повного і часткового характеру.

Крім того, під час розгляду термінологічної синонімії, слід мати на увазі той факт, що саме поняття “синоніма” в термінології відрізняється від відповідного поняття в загальнолітературній мові. По-перше, у загальноживаній мові синоніми – це, як правило, слова однієї частини мови. Синоніми у термінології – це терміни, що належать до одного й того ж денотата, але мають відмінності у поняттєвому плані, а також можуть відрізнятися семантикою словотвірних елементів, етимологією та особливостями функціонування. До того ж, за визначенням дослідників синонімами можуть бути термінологічні одиниці різних структурних рівнів та, навіть, різних знакових виражень [9; 10].

Необхідно зауважити, що явище синонімії здебільшого притаманне “молодим” терміносистемам (до яких, безперечно, відноситься і комп'ютерна) і являє собою результат пошуку найбільш раціональної номінації відповідного поняття, а також, прояв системності в термінах різних науково-технічних галузей.

Широкого розповсюдження в межах загалу лінгвальних інновацій сфери новітніх технологій набуває явище атракції синонімічних новоутворень навколо ключових понять, які, власне, і виступають центрами лексико-семантичних парадигм. До таких центрів ми пропонуємо відносити наступні поняття (як: а), „сфероцентричні” так і б), „антропосферичніричні” за природою):

- а) – „процес упровадження сучасних цифрових технологій”;
- „характеристика періоду “тотальної комп'ютеризації”;
- „метамова світу комп'ютерних технологій”;
- б) – „комп'ютерна” генерація”;
- „фахівець в галузі новітніх технологій”;
- „особа, відчужена від технічної сфери”, тощо.

У процесі дослідження системи сучасної комп'ютерної термінологіки англійської мови, доцільним є, на нашу думку, окреслити те науково-прогресивне тло, на якому саме і відбуваються зміни у мові. Так, необхідно зазначити, що здійснення “надзавдання” по впровадженню сучасних цифрових технологій найчастіше обертається так званими “революціями” у відповідних галузях [11]. З лінгвальної точки зору диний феномен знаходить своє відображення у виникненні цілої низки словосполучень, основою яких є поняття *revolution*. Наприклад: *cable revolution* – широке застосування кабельного телебачення, *wireless revolution* – широкомасштабне впровадження стільникового зв'язку, *network revolution* – комп'ютеризація підприємств. Загальною десигнацією цього процесу є термінологічна актуалізація поняття “кібернетичної революції” як такої – *cyber revolution*.

Крім того, за виникнення особливої метамови світу комп'ютерних технологій, навколо даного поняття розгалуженню підлягають одразу декілька груп термінів–неологізмів. По-перше, це нові лексичні одиниці, створені за допомогою розглянутого вище афіксоїда *cyber-*: *cyberjargon*, *cyberlingo*, *cyberspeech*, *cyberstyle*.

Але існує цілий ряд неологізмів, що з'явилися на основі нового словотворчого елемента *speak-*, який вживається здебільшого в значенні “професійний жаргон фахівців”. Так, наприклад, спеціальна термінологія, що використовується в роботі з програмним забезпеченням, позначається новоутворенням *software-speak*, а поняття жаргону, на якому спілкуються комп'ютерні “профі” відтепер відбивається неологізмом *guruspeak*, *Netspeak* або *bitespeak*. Існує також окрема мова так званих “хакерів”, або комп'ютерних “зłodів” – *hackerspeak*:

«*Perhaps the next great movement in English literature will somehow be fuelled by the new phenomenon of Netspeak.*» (Time, Nov., 2001).

Узагальнюючий термін, що позначає новоутворену “комп’ютерну” лексику – *cyberspeak* – можна вважати перехідною ланкою між зазначеними групами неологізмів, оскільки поєднує в собі їх центральні словотвірні елементи.

На поняттєвому рівні до даної парадигми можна віднести також такі одиниці як *Netois* – “специфічний діалект тих, хто спілкується за допомогою мережі Internet” (зазначимо, що даний неологізм було утворено шляхом телескопічного зрощення лексем *Net* [стале скорочення від Internet] та *patois* – “локальна говірка, діалект”), та *Internetese* – “специфічний стиль спілкування в комп’ютерному просторі”:

„*Knowles' site is written in Internetese, a sort of stream-of-consciousness ranting in which emphasis is provided by writing in all-caps, and where one exclamation point is never enough.*» (The Globe and Mail, June 26, 1998).

Кіберпростір представляє собою продукт людського розуму. Разом з тим, як уже було розглянуто вище, структура техногенної дійсності здебільшого відтворює відповідні елементи структури реального (некомп’ютерного) буття. Саме тому, в межах техногенного континууму Людина представляє собою центральний конститuent техносфери сучасного буття. Однак, цілком логічно припустити, що засоби лінгвального позиціонування Людини в віртуальній дійсності дещо відмінна від її статусу в реальному світі.

Так, наприклад, до таких відноситься ціла низка лексичних новотворів, які позначають нову “Интернет-генерацію”: *N-Gen* або *Gen N* (*Net Generation*), *Generation I* (*information / Internet*), *Generation D* (*digital*) – “перше покоління дітлахів, що виростили в Мережі”:

«*The Net Generation or N-Gen has arrived.*» (The Globe and Mail, Oct. 30, 2001);

«*... if Baltimore is serious about attracting Generation D-the digital generation of young computer wizards – it should use its ... front property to create places that would draw them.*» (The Baltimore Sun, Sept. 24, 2000),

Gen WWW, dot-com generation MillGen – “покоління американців, які народилися після 1981 року” (тобто ті, кому в 2001 році виповнилось 20 років, і від яких залежатиме доля техногенного суспільства в новому тисячолітті).

У свою чергу, категорію спорідненості певною мірою нівельовано в межах Интернет – суспільства. Тому, поняття, пов’язані з цією категорією, можуть бути протиставлені термінам віку користувачів Мережі. Варти уваги, в цьому зв’язку, на нашу думку, є такі новоутворення, як: *screenager* (телескопічне злиття лексем “screen” та “teenager”) – “підліток, який народився та виріс в комп’ютерну епоху”, *disk dancers* – “діти, які надмірно захоплюються мережевими іграми”, *script kiddies* – “неосвічені та невмілі “хакери” які намагаються дістатися до ядра комп’ютерних програм, залучаючи програмне забезпечення, що ці програми руйнує”:

“*...He estimates 99% are launched by what security experts call script kiddies. ... They just drop in at one of the many illicit Web sites offering cracking programs, or scripts.*» (USA Today, May 6, 2001),

kiddiot (телескопічне поєднання лексем “kid” та “idiot”) – “молодий, лютий “хакер”, який є недостатньо досвідченим або вправним для того, щоб створювати “зламні” програми, і, тому, має користуватись доробком інших”:

«*Rarely found in IT-related jobs, kiddiots download hacking tools and run basic attacks to gain credence among their peers.*» (Network News, Sept. 19, 2003).

Потребує уваги той факт, що майже з усіх наведених одиниць чітко простежуються дві смислові домінанти: 1) молодий вік “референтів” (до складу всіх зазначених одиниць в певній формі залучено сему “дитина, підліток”); 2) брак професійного / життєвого (в даному випадку – “комп’ютерного”) досвіду (наданий параметр може вважатись логічним наслідком першої поняттєвої домінанти). З огляду на вищесказане, маємо зауважити, що наданий фрагмент категорійної схеми системи комп’ютерної термінології є носієм певної “футуристичної” (тобто “майбутньої”) динаміки у поняттєвому аспекті (від молодого – до дорослого, від неосвіченості – до досвіду).

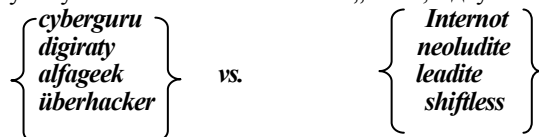
Таким чином, маємо зазначити, що явища синонімії в межах комп’ютерної термінології є цілком закономірними, підтверджуючими асиметрію терміну як мовного знака. Наявність даного феномену в сфері термінології сприяє актуалізації глибинних зв’язків між терміном та поняттям.

Крім того, в сучасній англійській мові викристалізовано наявну тенденцію до специфічного застосування, і, як наслідок, переосмислення в межах загалу лексики сфери новітніх технологій механізму „аналогії” [5, с. 119] як одного з продуктивних методів збагачення словникового складу сучасної англійської мови. У наданому випадку ми маємо вести мову про виникнення певної кількості лінгвальних новоутворень сфери новітніх технологій (як безпосередньо лексичних, так і фразеологізованих) за аналогією з уже існуючими одиницями корпусу загальноживованої лексики. Прикладами можуть слугувати такі утворення як *ge-rich-click* (Cf.: *get-rich-quick*), *clicks-and-mortar* (Cf.: *bricks-and-mortar*), *leadite* (Cf.: *ludite*) *cybotage* (Cf.: *sabotage*), тощо.

Необхідно зауважити, що специфіку наданих новоутворень складає, на наш погляд, застосування аналогії на фонетичному (фонологічному) рівні. Тобто, в парадигмальному аспекті йдеться про явище так званої „міжсферної омонімії”. Саме тому ми пропонуємо визначити лінгвальні одиниці такого типу як „гомофонічні (гомофонні) / частково гомофонні аналогії”. Слід наголосити, також, що з огляду на тенденцію до надання переваги візуальному вираженню елементів техносфери, стає очевидним, що в репрезентований спосіб (із застосуванням гомофонії) стає можливим встановлення двосторонньої кореляції між лінгвальними сферами двох реальностей (комп’ютерної та звичайної). Причому, зауважимо, що остаточна поняттєва та семантична дистинкція між наведеними „парними” елементами можлива лише на візуально-графічному рівні.

Антонімія як прояв мовної асиметрії в межах загалу комп’ютерних інновацій англійської мови за результатами наших спостережень, окрім деяких одиничних асистемних випадків формування антонімічних пар, що не підлягають класифікуванню, репрезентується двома основними типами опозицій. До першого типу ми пропонуємо відносити так звані „лінгво-онтологічні опозиції” – тобто засоби вербалізації дистинкції між двома світами – реальним та комп’ютерним. До зазначеного типу антонімів належать, на нашу думку, такі дихотомії як *real reality* vs. *virtual reality*; *meat space* vs. *cyberspace*. Наголосимо, що в наведених антонімічних парах семантичні домінанти (відповідно: *real* та *virtual, meat* та *cyber*) підлягають протиставленню саме в новітньому, техноорієнтованому, чи то технозумовленому значенні.

У якості другого магістрального типу антонімічних парадигм комп'ютерної термінології ми пропонуємо позиціонувати так звані „матричні опозиції”. В такому випадку протиставленню підлягають не окремі лінгвальні одиниці, а цілі синонімічні міні-парадигми, що формуються навколо певних поняттєвих центрів. Яскравим прикладом подібного типу антонімії може слугувати кореляція розглянутих вище синонімічних парадигм, що співвідносяться з такими поняттями як „фахівець у галузі новітніх технологій” та „особа, відчужена від технічної сфери”:

Отже, як бачимо, в основі наведеного явища лежить не стільки безпосередньо семантичне, скільки глибинне поняттєве протиставлення. Тобто, явище лексико-семантичної асиметрії мовних знаків як такої у галузі комп'ютерних інновацій певною мірою нівелюється за рахунок рестрикції зв'язків між поняттєвою та значеннєвою сферами. Зазначене зауваження, в свою чергу, являє собою додаткову маніфестацію термінологічної домінантності лінгвальних параметрів загалу новоутворень англійської мови у сфері новітніх технологій.

Результати представленої дослідження, безперечно, не є вичерпними, проте, на нашу думку, відкривають широкі перспективи для подальшого вивчення парадигмальних (мовних, лінгвофілософських та соціолінгвальних) параметрів техносфери, шляхів її саноування та розвитку.

Література

1. Гримак Л. П. Грядущий век – век одиночества (к проблеме Интернета) // Мир психологии. – 2000. – № 2 (22). – С. 5–25.
2. Тираспольский Л. И., Новиков В. Н. Духовный смысл Интернета. – <http://www.isn.ru/info/seminar-doc/Novikov.doc>, 2005.
3. Шевченко І. С., Гончаренко І. О. Конфліктна мовленнєва поведінка в англomовному кіберпросторі // Вісник Житомирського державного університету. – 2005. – Вип. 23. – С. 24–28.
4. Heim M. The Nerd in the Noosphere // Computer-Mediated Communication Magazine. – Vol. 2. – № 1. – 1995. – P. 3–6.
5. Зацний Ю. А., Пахомова Т. О. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови. – Запоріжжя: Запорізький державний університет, 2001. – 243 с.
6. Левицький А. Е. Актуальні проблеми розвитку неології (на матеріалі сучасної англійської мови) // Вісник Житомирського державного університету. – 2005. – Вип. 23. – С. 16–21.
7. Будагов Р. А. Язык – реальность – язык. – М.: Наука, 1985. – 260 с.
8. Диброва К. Ю. Лингвистические аспекты языковой относительности // Вопросы языкознания. – 1996. – № 10. – С. 61–70.
9. Панько Т. І. Українське термінознавство. – Львів: Світ, 1994. – 216 с.
10. Татаринов В. А. Из истории отечественного терминоведения // Вопросы языкознания. – 1993. – №3. – С. 113–119.
11. Bridis T. From Robot Revolution to Cyber Revolution // Washington Bureau. – 2003. – Sept. 1. – P. 9–10.

Менджериякая Е. О.

ЯЗЫКОВАЯ ИГРА В МЕДИДИСКУРСЕ

Языковая игра в последние годы становится не только популярным видом деятельности, но и актуальным предметом изучения психологов, лингвистов, культурологов. Многие ученые обращались к феномену языковой игры, отмечая, что языковая игра должна основываться на знании системы единиц языка, норм их использования и на способности к творческой интерпретации этих единиц.

Такого рода использование языка является когнитивным процессом и предполагает наличие общих фоновых знаний как у адресанта, так и у адресата, что становится особенно актуальным при чтении публицистических текстов.

Необходимо при этом оговориться, что для адекватного восприятия публицистики предлагается рассматривать ее как тип *дискурса*, а глобальнее – *медиадискурса*, понимаемого как совокупность процессов и продуктов речевой деятельности в сфере массовой коммуникации во всем богатстве и сложности их взаимодействия (определение Т. Г. Добросклонской [2: 21]).

Существуют разные подходы к пониманию дискурса и целый ряд определений этого термина. Например, «совокупность тематически, культурно или как-либо еще взаимосвязанных текстов» («Англо-русский словарь по лингвистике и семиотике» Под ред. А. Н. Баранова и Д. О. Добровольского, [1:179] или «вид речевой коммуникации, предполагающий рациональное критическое рассмотрение ценностей, норм и правил социальной жизни и единственным своим мотивом имеющий достижение взаимопонимания» [1:179]. Представление о дискурсе как о «речевом произведении, рассматриваемом во всей полноте своего выражения (словесно-интонационного и паралингвистического...) и устремления, с учетом всех внеязыковых факторов (социальных, культурных, психологических), существенных для успешного речевого взаимодействия» («Краткий словарь лингвистических терминов» Н. В. Васильева, В. А. Виноградов, А. М. Шахнарович. [3:57]) также кажется не вполне достаточным. Наиболее адекватным представляется следующее определение: «*дискурс* есть вербализованная речемыслительная деятельность, понимаемая как совокупность процесса и результата и обладающая как собственно лингвистическим, так и экстралингвистическим планами» (В. В. Красных «Свой» среди «чужих»: миф или реальность?». [5:113]). Отсюда следует, что дискурс можно считать когнитивным процессом, отражением мышления средствами конкретного языка.

Понимание термина «дискурс» в современных условиях тесно связано с когнитивными исследованиями, что предполагает наличие своеобразной триады: адресант информации, адресат и текст, при помощи которого эта информация передается. В идеале, автор предполагает адекватное восприятие реципиентом того послыла, который он закладывает в этот текст. В реальной жизни так происходит далеко не всегда, а потому возможно «вчитывание» в текст содержания, ему не присущего, или существенное сокращение объема заложенной информации.

В случае медиадискурса такой подход становится особенно актуальным, ибо позволяет говорить о параметрах выделения медиадискурса в соответствии с когнитивными установками адресанта (т. е. идеологической направленностью того или иного текста, теми идеями и отношением, которые в нем заложены), характеристиками целевой аудитории, для